

FAREMŇÍ ZPRACOVÁNÍ - FENOMÉN V SEKTORU BIOPRODUKCE

FAREMŇÍ ZPRACOVŇY JAKO JSOU MLÉKÁRNY, JATKY A BOURÁRNY NEBO MOŠTÁRNY A KONZERVÁRNY V POSLEDNÍCH NĚKOLIKA LETECH SICE ÚSPĚŠNĚ PŘIBÝVAJÍ, JEJICH POČET VŠAK STÁLE NENÍ VE SROVNÁNÍ S VYSPĚLÝMI STÁTY EVROPY DOSTATEČNÝ.

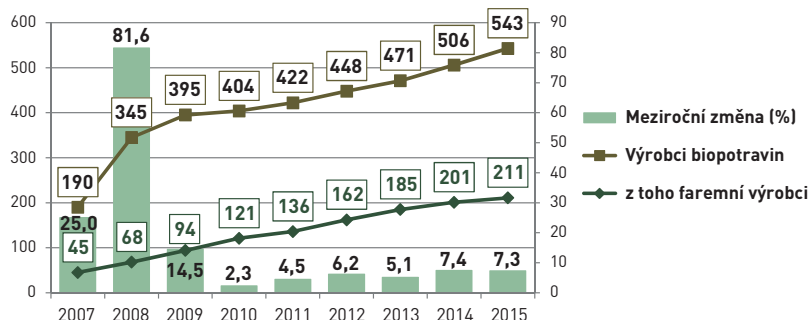
Dle strukturálního šetření v zemědělství provozovalo v Čechách v roce 2010 faremŇí zpracování 299 farem, v roce 2013 jich bylo již 1 188, tj. téměř čtyřnásobně více. Svou roli zde sehrála zvyšující se poptávka po místní produkci, ale i zjednodušená legislativa, která od roku 2009 platí pro malé zpracovatele. Dynamický nárůst farem se zpracováním, který zaznamenala Česká republika v posledních pěti letech, se dá očekávat i v budoucnu.

Až do nedávna byli průkopníky faremŇího zpracování v České republice velmi často zemědělci zapojení do systému ekologického zemědělství. V porovnání s rokem 2007 máme dnes sedmkrát více zpracoven masa a masných výrobků, pětkrát více minimlékáren a počet zpracovatelů zeleniny a ovoce se zvýšil trojnásobně. Za růstem popularity faremŇího zpracování u ekofarem stojí jak zvýhodnění ekologických zemědělců v investičních opatřeních od roku 2007, tak i „naturel“ ekosedláků. Ekologické zemědělství, které usiluje o uzavřený cyklus živin na farmě, má blízko k principům soběstačnosti a finalizace výrobků je pro ně často logickým krokem. Čas-tým důvodem ke zpracování pro ně bývá i problém s odbytem primární produkce v kvalitě bio.

Každá dvacátá ekofarma zpracovává

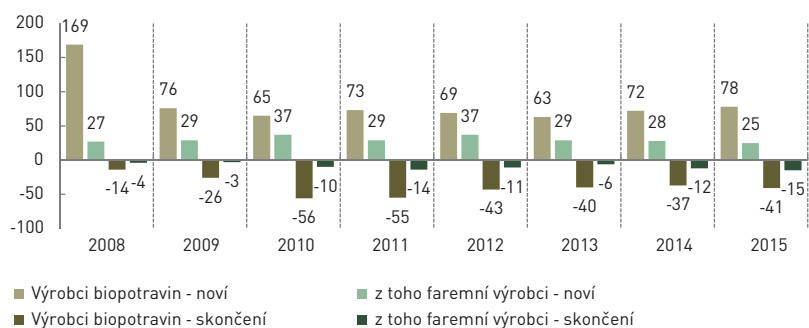
Ke konci roku 2015 bylo registrováno 543 výrobců biopotravin, což představuje meziroční nárůst 7,3 % (podobně jako v roce 2014). Počet výrobců každoročně stoupá, avšak nárůst je mírnější, než v letech 2008 a 2009 (viz graf 1). V průběhu roku 2015 začalo nově s výrobou biopotravin 78 firem, naopak 41 výrobců svoji činnost ukončilo. Z celkového počtu 543 registrovaných výrobců biopotravin bylo 211 z nich registrováno i v kategorii zemědělec a provádělo zpracování bioproduktů v místě jejich produkce. Jinými slovy, téměř 40 % bio výrobců jsou faremŇí zpracovatelé. Jejich podíl každoročně vzrůstal z původních 20 % v roce 2008 až do roku 2014. V poslední době se však tempo nárůstu zpomaluje, klesá podíl faremŇích zpracovatelů na počtu subjektů nově vstupujících do výroby biopotravin a naopak roste jejich podíl na počtu výrobců končících s biovýrobou

Vývoj počtu registrovaných výrobců a faremŇích výrobců biopotravin v ČR, 2007-2015

Zdroj: MZe (seznamy k 31.12. daného roku, REP od 2013)

Počet nových a ukončených registrací biovýrobců a faremŇích biovýrobců v ČR, 2008-2015

Zdroj: MZe (seznamy k 31.12. daného roku, REP od 2013)

(viz graf 2). I přes úspěšný rozjezd v předchozích letech zůstává z pohledu registrovaných ekozemědělců rozsah zpracování vlastních výrobků přímo na farmě stále na nízké úrovni a stagnuje okolo 4 - 5% (tj. 211 faremŇích zpracovatelů ku 4 100 registrovaným ekologickým zemědělcům ke konci roku 2015). Tedy pouze každá dvacátá ekofarma zpracovává svoje

zpracovatelských kapacit v porovnání se západem Evropy zatím viditelně pokulháváme. V sousedním Německu na cca 23 500 ekofarem připadá 9 500 výrobců, což činí podíl registrovaných výrobců biopotravin na celkovém počtu ekologicky hospodařících podniků 40%. Ještě vyšší podíl je dosahován ve Francii, Nizozemí nebo Velké Británii, kde výrobce biopotravin potkáme až pětkrát častěji

V POROVNÁNÍ S ROKEM 2007 MÁME V EKOLOGICKÉM REŽIMU 7 KRÁT VÍCE ZPRACOVEN MASA, 5 KRÁT VÍCE MINIMLÉKÁREN A 3 KRÁT VÍCE ZPRACOVATELŮ OVOCE A ZELENINY.

produkty na farmě a případně realizuje prodej ze dvora.

Ačkoliv nejsou dostupná data výhradně o počtech faremŇích bio zpracovatelů, pouze o počtech výrobců biopotravin celkem, lze konstatovat, že v dostupnosti

než u nás. Zkrátka, většina západních zemí EU má mnohem hustší síť výrobců biopotravin a z toho lze usuzovat i na vyšší zastoupení faremŇího zpracování. Zároveň výše uvedená čísla hovoří o nemalém potenciálu, který sektor faremŇího zpracování bioproduktů má.

Po vínu mléko a maso

K nejčastěji zpracovávaným bioproduktům, dle mezinárodní klasifikace činností NACE a převažující činnosti faremŇích zpracovatelů, patří dlouhodobě nápoje (konkrétně výroba vína z bio hroznů), avšak od roku 2010 počet vinařů stagnuje. Naopak významně narůstá počet faremŇích zpracovatelů mléka a mléčných výrobků a zpracování masa, kde převažuje zpracování masa z velkých hospodářských zvířat ve faremŇích jatkách a bourárnách (viz graf 3). V období let 2010 a 2013 také významně přibývalo zpracovatelů ovoce a zeleniny, teď však již dva roky jejich počet stagnuje.

Větší diverzifikace na ekofarmách

FaremŇí zpracovatelé se soustředí výhradně na český trh. Biovýrobky jsou kromě prodeje ze dvora nejčastěji nabízeny ve specializovaných prodejních biopotravin či na trzích, a to jak v regionu výrobce, tak ve větších městech. Distribuci zajišťují jednak sami výrobci, jednak se na ni podílejí někteří regionální distributoři a velkoobchody.

Na ekologických farmách je v porovnání s konvenčními větší diverzifikace činností a tím i vyšší podíl příjmů z tzv. nezemědělských činností na celkových příjmech ekofarmy. Vyšší podíl farem zabývajících se nezemědělskou činností v rámci EZ dokládají i údaje ČSÚ. Šetření z let 2010 i 2013 potvrzuje vyšší (téměř 1,7 krát vyšší) zapojení ekofarek do dalších činností mimo vlastní zemědělskou činnost (v roce 2013: 29,0 % proti 17,5 % u podniků konvenčních; viz tabulka). Zhruba dvojnásobná je aktivita ekofarek v oblasti poskytování smluvních prací (a to jak pro jiné zemědělské podniky, tak pro nezemědělské subjekty – nejčastěji obce). Více jak trojnásobně jsou ekofarmy oproti konvenci zapojeny do agroturistiky.

Jednou z hlavních nezemědělských činností je i zpracování vlastních výrobků přímo na farmě a případně jejich následný prodej. Zde lze vyzorovat zajímavý trend: Ještě v roce 2010 byl podíl ekofarek se zpracováním zemědělských produktů z celkového počtu podniků v EZ, dvojnásobně vyšší (2,2 %) než podíl konvenčních (1,2 %). V roce 2013 je již podíl farek se zpracováním obdobný

Srovnání zastoupení nezemědělských činností v EZ a konvenci

Nezemědělské činnosti	2010			2013		
	celkem	z toho EZ	podíl KZ	celkem	z toho EZ	podíl KZ
Zemědělské subjekty celkem	22 864	2 357	20 507	26 246	2 635	23 611
z toho bez nezemědělských činností	19 422	1 808	17 614	21 354	1 871	19 483
z toho zabývající se nezemědělskou činností	3 442	549	2 893	4 892	765	4 127
Podíl farem s nezemědělskou činností na celku	15,1 %	23,3 %	14,1 %	18,6 %	29,0 %	17,5 %
Vybrané nezemědělské činnosti						
Agroturistika	610	166	444	645	184	461
Zpracování zemědělských produktů	299	51	248	1 188	131	1 056
Smluvní práce - zemědělské práce pro jiný podnik	1 394	191	1 203	1 681	312	1 369
Smluvní práce - jiné než zemědělské	981	125	856	1 092	198	895
Lesnictví	550	87	463	806	107	699

Zdroj: ČSÚ, Agrocensus 2010 a FSS 2013

(5,0 % v EZ a 4,5 % v KZ) a nárůst ekofarem se viditelně snižuje. To může být způsobeno mimo jiné tím, že někteří certifikovaní výrobci přestávají kvůli zjednodušení procesu své výroby certifikovat. Ačkoliv suroviny pochází z ekologické produkce, zpracování, poté co získají důvěru zákazníků, již necertifikují. Tato situace se vyskytuje zejména u produkce vína a živočišné produkce. „Není-li vznik faremni zpracovny podmíněn čerpanou dotací, je v Čechách

Nesmyslné požadavky nad rámec?

„Největší potenciál pro rozvoj faremního zpracování bio produkce je ve zpracování produkce rostlinného původu,“ domnívá se Ivan Hrbek, předseda Svazu faremních zpracovatelů. „V oblasti zpracování mléka se počet malých faremních mlékáren z 8 provozoven v roce 2009 zvýšil na 130 v roce 2015. Přitom mezi těmito mlékárnami je výrazně více těch, které zpracovávají biomléko a nabízí biopotraviny z něj, než by odpovídalo

faremni zpracování masa. I přes velký nárůst malých jatek a boudáren v posledních letech je nabídka stále omezená a končí zpravidla na úrovni výsekového masa. Sortiment zpracovávaných masných výrobků jako jsou salámy nebo paštiky nabízí jen malé množství faremních zpracovatelů. Jedním z hlavních důvodů je zatím nízká poptávka ze strany spotřebitelů a vysoké vstupní investice. Ekonomicky se tak většině zemědělců stále spíše vyplácí prodat živá zvířata.

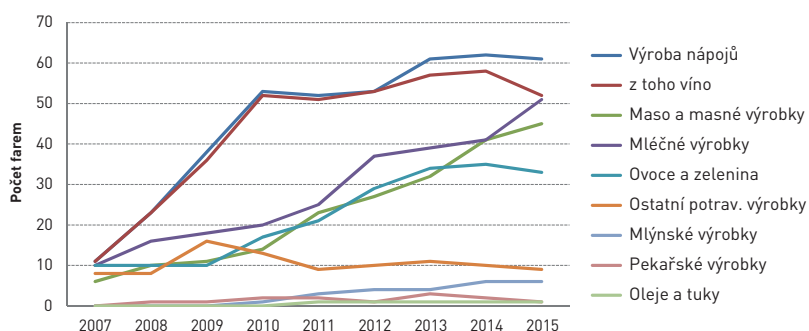
„Rozvoj faremního zpracování biopotraviny (a potravin vůbec) brzdí nejméně nesmyslné požadavky státních orgánů, přesněji řečeno osobní přístup konkrétních lidí, kteří buď z neznalosti, nebo ze zlé vůle jdou v mnoha případech svými požadavky často nad rámec předpisů EU a národní legislativy,“ domnívá se Ivan Hrbek. Druhou překážkou je podle předsedy Svazu faremních zpracovatelů nesprávné zaměření podpor, které dlouhodobě zvýhodňují prvovýrobu surovin rostlinného původu a znevýhodňují živočišnou výrobu s velkou pracností a zpracování produkce. „Tyto segmenty přinášejí na venkov pracovní místa a obyvatelstvu pestrost nabídky. Kroky současného vedení ministerstva zemědělství jsou sice v tomto směru pozitivní, ale dlouhodobě znevýhodnění této oblasti nemohou napravit v krátké době,“ dodává Ivan Hrbek. Pokud se podíváme na situaci v sousedním Rakousku či Německu, má faremni zpracování ekologické produkce v České republice stále velký prostor pro rozvoj. Ve srovnání se svými sousedy však nemá slibně se rozvíjející oblast jistotu podpory v dlouhodobějších časových horizontech. V porovnání s předchozím programovým obdobím v Programu rozvoje venkova má například v investičních opatřeních ekologické zemědělství sedmkrát nižší bodovou preferenci (z dřívějších 27 na

ROZVOJ FAREMNIHO ZPRACOVANI BIOPOTRAVIN NEJVICE BRZDI NESMYSLNE POZADAVKY STATNIH ORGANU, ALE TAKÉ NEDOSTATECNE ZAMERENI PODPOR. POTENCIÁL MOŽNOSTI NÁM UKAZUJE NĚMECKO, ČI RAKOUSKO.

ekologická certifikace výroby především otázkou silné loajality zemědělce k ekologickému systému hospodaření, než marketingovou výhodou. Pokud by existovaly motivy, které by situaci změnily, bylo by to lépe čitelné jak pro spotřebitele, tak pro ekologický sektor,“ komentuje situaci Kateřina Urbánková, manažerka PRO-BIO Svazu ekologických zemědělců.

prostému poměru mezi počtem konvenčních a ekologických zemědělců. Tyto podniky už dokáží nabídnout v regionech dostatečné množství produktů a růst tohoto segmentu se přirozeně zpomaluje. Naproti tomu, ve zpracování rostlinné produkce, jak bio, tak konvenční, je spousta prázdných míst na trhu,“ konstatuje Ivan Hrbek. Na svůj strop zdaleka nedosahuje ani

Vývoj počtu registrovaných faremních biovýrobců v ČR dle NACE, 2007-2015

Zdroj: MZe (seznamy k 31.12. daného roku, REP od 2013)

BIOFACH

BIOFACH, světový veletrh biopotravín, se koná ve dnech 10. – 13. února 2016.

Na společné akci Biofachu a k němu přidruženému veletrhu přírodní kosmetiky Vivaness bude vystavovat více než 2.400 vystavovatelů. Vedle biopotravín nabídne Biofach již tradičně největší přehlídku biovin, novinky z oblasti gastronomie i nejnovější potravinářské inovace v oblasti zdravého životního stylu. Pro návštěvníky jsou připraveny speciální show cook + talk i zážitková gastronomie, ta bude letos zaměřena speciálně na téma olivových olejů, vegan a vína. Společně s veletrhem by si návštěvníci neměli nechat ujít také doprovodný BIOFACH KONGRESS, který probíhá současně s Biofachem. Ten v posledních letech představuje jeden z nejrozsáhlejších přednáškových programů v oblasti ekologického zemědělství. Nabízí výrobčům, marketérům, zemědělcům, vědeckým pracovníkům i běžným návštěvníkům možnost seznámit se s neaktuálnějšími trendy a aktivitami ekozemědělského sektoru v Evropě i ve světě. Svým programem, který představuje zhruba stovku přednášek a panelových diskuzí, a více než sedmi tisíci posluchači se řadí mezi největší bio konferenci na světě. Díky podpoře Ministerstva zemědělství se na Biofachu prezentuje expozice pravidelně také Česká republika, letos již po desáté. Na stánku nabízí prostor k prezentaci českým výrobčům a nevládním organizacím a zajišťuje zde zájemcům informační a poradenský servis. Letos tu bude 13 českých společností a najdete je v hale 5 ve stánku 159. (Čtyři z vystavovatelů jsou faremni zpracovatelé - Vinné sklepy Kutná Hora, Vitaminar Juré, Ekostatek Vlkaneč a Biofarma Juré). Samostatně expozice na Biofachu má letos dalších sedm českých firem.

stávající 4 body). „Nynější snížení na pouhé čtyři body zřetelně ukazuje, že deklarovaná podpora ekologického zemědělství ze strany státu je pouze plané gesto,“ říká Kateřina Urbánková a upozorňuje na paradox, kdy na jedné straně stát požaduje, aby ekologičtí sedláci intenzivně produkovali, (což je často v rozporu s podmínkami, v jakých hospodaří), a na straně druhé, když zde existuje nástroj, jak vyžadovanou produkci smysluplně podpořit, tak není vůbec využit.

Zpracovala Kateřina Čapounová a Sylva Horáková pro Českou technologickou platformu pro ekologické zemědělství